

Stratégie štátnej kultúrnej politiky

Východiská

Kultúra je zložitý celok, ktorý v sebe zahŕňa poznanie, vieru, umenie, právo, morálku, zvyky a všetky ostatné schopnosti a obyčaje, ktoré si človek v historickom vývoji osvojil. Ide o strešný pojem, ktorý v sebe obsahuje nielen rozmer estetický, ale i etický, sociologický a ekonomický.

Kultúra je spoločným menovateľom určitej skupiny, národa, štátu. Vyspelosť štátu sa meria jeho vzťahom k ľudským právam, demokratickou vyspelosťou a kultúrnou úrovňou. Kultúra je podstatným indikátorom stavu spoločnosti a kvality života jednotlivca v spoločnosti.

Pokiaľ má štát živú a slobodne sa rozvíjajúcu kultúru vo všetkých jej smeroch (ochranou kultúrneho dedičstva počnúc a alternatívnymi formami umenia končiac), demonštruje tým, že prosperuje aj ekonomicky a poskytuje istú úroveň právnej istoty. Právna istota a ekonomická prosperita pôsobia síce determinujúco na rozvoj kultúry, ide však o vzájomný vzťah. Iba kultúrny národ je schopný vytvoriť stabilne fungujúcu ekonomiku a silný štát.

Ústava Slovenskej republiky stanovuje povinnosti štátu vo vzťahu k zabezpečeniu práva na slobodu prejavu, informácie, slobodnú umeleckú tvorivú činnosť a ochranu jej výsledkov, ako aj povinnosť chrániť kultúrne pamiatky a zabezpečiť adekvátnu úroveň podpory pre kultúru národnostných menšín a etnických skupín.

Úlohu štátu v oblasti kultúry zdôrazňujú aj základné dokumenty medzinárodných zoskupení (OSN a UNESCO, NATO, EÚ a RE). V nich sa Slovenská republika zaviazala vnímať a podporovať kultúru ako faktor podstatný pre zabezpečenie trvalého ekonomického rozvoja a stability.

Kultúrna politika predstavuje cieľavedomé pôsobenie na podmienky kultúry a ich prostredníctvom na kultúru. Je súborom čiastkových politík pre jednotlivé oblasti kultúry. Jej pozitívne chápanie predpokladá celospoločenský konsenzus v tom, že podpora kultúry z verejných zdrojov je legitímna a zároveň je neprípustný priamy politický a ideologický vplyv na tvorbu, šírenie, uchovávanie a sprístupňovanie kultúrnych hodnôt.

Kultúrna politika sa realizuje na medzinárodnej, celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Aktuálne programové vyhlásenie vlády a jeho rozpracovanie predpokladá spracovanie koncepcie štátnej kultúrnej politiky Slovenskej republiky ako jedného z opatrení na zabezpečenie deklarovaných cieľov programového vyhlásenia.

Ciele kultúrnej politiky

Podľa *Programového vyhlásenia vlády z roku 2002* je ochrana a rozvoj kultúrneho dedičstva, podpora súčasných umeleckých prejavov, ako aj rozvoj kultúry vo všeobecnosti dôležitým vkladom do mravného, duchovného, sociálneho a ekonomického rozvoja spoločnosti.

V kultúrnej politike ako štátom spoluvytváranom prostredí, v ktorom sa uskutočňujú procesy tvorby, uchovávanía a šírenia kultúrnych hodnôt, základné oblasti tvoria *ochrana kultúrneho dedičstva*, *podpora umenia a umeleckej tvorby* a *sféra ochrany a rozvoja mediálneho prostredia*. Samostatnou oblasťou, ktorá prierezovo prechádza základnými oblasťami a má pre naplnenie ambícií deklarovaných v programovom vyhlásení vlády zásadný význam, je *kultúra národnostných menšín*.

Najdôležitejšími prierezovými líniami štátnej kultúrnej politiky sú *prezentácia slovenskej kultúry a umeleckej tvorby v zahraničí*, *podpora kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí* a *kultúry pre deti a mládež*.

Podstatnú časť kultúrneho systému v súčasnom chápaní tvoria aj *lokálne atribúty*: miestne zvyky, tradície a dialekty; miestna topografia, kvality prírodných i vybudovaných prvkov životného prostredia, vrátane verejného priestoru; percepčia lokality vyjadrená v piesňach, povestiach, literatúre, miestopisoch; súbory miestne špecifických služieb, gastronómia, zručnosti v remeselnej výrobe.

Hlavné ciele kultúrnej politiky vychádzajú jednak z relevantných historických a spoločenských súvislostí, ako aj z medzinárodných a európskych štandardov, multilaterálnych a bilaterálnych zmlúv, v ktorých sú obsiahnuté záväzky Slovenskej republiky zasahujúce do oblasti kultúry^{1[1]}, z domáceho legislatívneho prostredia^{2[2]}, z aktuálneho programového vyhlásenia vlády^{3[3]} Slovenskej republiky a z jeho rozpracovania na rezortnej úrovni. Sú nimi:

- **zaručenie ideologickej neutrálnosti pôsobenia štátu v oblasti kultúry,**
 - **zaručenie slobody prejavu pre všetkých a vytváranie reálnych podmienok na jej uplatnenie,**
 - **vytvorenie prostredia umožňujúceho všetkým zúčastňovať sa na tvorbe a šírení kultúrnych hodnôt, angažovať sa vo vlastných tvorivých aktivitách a mať prístup ku kultúrnym hodnotám,**
 - **podpora národnej kultúry a kultúry národnostných menšín a etnických skupín v jej rozmanitosti, rôznosti umeleckých foriem a nových trendov, s dôrazom na kvalitu a rovnosť šancí,**
 - **transformácia kultúrnych inštitúcií vo verejnom sektore – ich pôsobenia, právnej formy, riadenia, financovania a vyhodnocovania efektivity ich činnosti,**
 - **vytvorenie prostredia umožňujúceho umeniu a kultúre byť nezávislým a dynamickým faktorom rozvoja občianskej spoločnosti a spolupodieľať sa na jej ekonomickom rozvoji,**
 - **podpora rozvoja spolupráce verejného, neziskového a súkromného sektora v oblasti kultúry a jej ekonomického potenciálu, vytvorenie prostredia**
-

a zabezpečenie podmienok pre kontinuálnu existenciu a rozvoj kultúrneho priemyslu,

- **zabezpečenie ochrany a sprístupňovania kultúrneho dedičstva, jeho systematickej digitalizácie a informatizácie kultúrnej infraštruktúry,**
- **podpora výchovy a vzdelávania profesií v oblasti kultúry a umenia,**
- **systematická tvorba nástrojov pre priblíženie kultúry a umenia deťom a mládeži,**
- **podpora medzinárodnej kultúrnej výmeny na území Slovenska a efektívnej prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí,**
- **vytvorenie podmienok pre efektívne zapojenie kultúry do procesov rozvoja cestovného ruchu a služieb,**
- **podpora rozvoja a uplatnenia slovenského jazyka v nových podmienkach členstva Slovenskej republiky v Európskej únii.**

Uskutočňovanie týchto cieľov kultúrnej politiky je nevyhnutné pre zabezpečenie verejného záujmu v oblasti kultúry a v jej ďalšom rozvoji. To však predpokladá zásadnú zmenu paradigmy chápania *verejného záujmu v oblasti kultúry*, v minulosti založeného predovšetkým na budovaní národnej identity, národnej kultúrnej suverenity a tzv. vysokej kultúry a umenia. Je nevyhnutné orientovať sa na také uvažovanie o verejnom záujme v oblasti kultúry, ktoré vychádza z *demokratických, pluralitných a trhových princípov* a je orientované dominantne na občana ako na člena emancipovanej spoločnosti. V jej kontexte je občan zároveň aj konzumentom, sociálne aspekty sa vnímajú spolu s ekonomickými, zvyšovanie demokratickej kvality života v spoločnosti sa realizuje v spojení s posilňovaním národnej, ako aj národnostnej identity a svoju legitímnu úlohu zohráva tak občianska spoločnosť a neziskový sektor (vrátane cirkví a náboženských spoločností), ako aj súkromný sektor a trhové prostredie.

Táto zmena základov vnímania a realizácie verejného záujmu v oblasti kultúry vyžaduje, aby slovenská spoločnosť a jej politická reprezentácia zároveň akceptovala dôležitosť zachovania kultúrnej rozmanitosti, ako aj skutočnosť, že kultúrne tovary a služby sa *podstatne* odlišujú od ostatných tovarov a služieb, a že postupy vedúce k zabezpečeniu prístupu občanov Slovenskej republiky k autentickým, kvalitným a rozmanitým kultúrnym produktom a hodnotám sa môžu podstatne líšiť od zvyčajných postupov v trhovom prostredí.

Efektívne presadenie pôsobenia štátu – v pozitívnom chápaní štátnej kultúrnej politiky, ktorá sa svojou podstatou zásadne odlišuje od totalitnej politiky pred roku 1989 – a realizácia verejného záujmu v oblasti kultúry predpokladá teda rovnako zásadné zmeny v jednotlivých nástrojoch kultúrnej politiky.

Nástroje kultúrnej politiky

Hlavné nástroje pre implementáciu cieľov kultúrnej politiky sú:

- spoločenské, politické a legislatívne,
- finančné,
- inštitucionálne a riadiace.

Ich pôsobenie dopĺňajú nástroje:

- metodické,
- evaluačné,
- informačné.

Spoločenské, politické a legislatívne nástroje kultúrnej politiky

Kultúrna politika, resp. súbor čiastkových politík, má ambíciu realizovať svoj vplyv na kultúrne prostredie vytváraním vhodných podmienok pre jednotlivé kultúrne procesy v takej miere, v ktorej si to verejný záujem v oblasti kultúry vyžaduje. (Verejný záujem je formulovaný v hlavných cieľoch kultúrnej politiky.)

Politická reprezentácia môže napomôcť k naplneniu tejto ambície *presunutím kultúrnej problematiky z periferie spoločenského a politického záujmu bližšie k jeho stredu. Kultúra by nemala byť pre politickú reprezentáciu nepodstatnou témou a oblasť kultúry by sa mala stať jednou z priorít pôsobenia štátu a štátnych orgánov.* Tento postoj korešponduje s aktuálnymi trendmi, ktoré prebiehajú v Európskej únii a jej členských krajinách. V jednotnom európskom priestore je kultúra v najširšom zmysle tohto pojmu základným identifikačným prvkom krajiny a efektívnym činiteľom jej presadenia sa aj v ekonomických a politických súvislostiach.

Dobudovanie legislatívneho prostredia v súvislosti s implementáciou štátnej kultúrnej politiky bude vyžadovať *nadštandardnú spoluprácu ústredných orgánov štátnej správy*, ako aj pochopenie a akceptáciu špecifickosti kultúrneho systému a v ňom prebiehajúcich procesov (časť Ciele kultúrnej politiky).

Akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky obsahuje návrhy na konkrétne legislatívne kroky v tejto etape (v bodoch 4, 5 a 6).

Finančné nástroje kultúrnej politiky

Model financovania kultúry, teda súbor finančných nástrojov, predstavuje *klúčový nástroj plnenia kultúrnej politiky*. V súčasnosti, kedy je trhovú reguláciu požadovaným spôsobom regulácie, ktorý sa vyžaduje aj od systémov nachádzajúcich sa mimo ekonomickej sféry, a kedy sa hodnoty vyplývajúce z trhových vzťahov prenášajú aj do ostatných vzťahov, sú kultúra a vzťahy v rámci kultúry významne ovplyvňované týmito faktormi. Súčasný ekonomický systém, regulovaný trhom a štátom, charakterizuje proces, v ktorom sa štát postupne vzdáva svojej regulačnej právomoci v prospech trhu, alebo v prospech samoregulácie, ktorá prostredníctvom svojich vlastných pravidiel preberá reguláciu ekonomického systému.

Pozícia ministerstva kultúry vo vzťahu k finančným nástrojom kultúrnej politiky na jednej strane vychádza z rešpektovania verejného záujmu, ktorý vyžaduje, aby sa naďalej rozširoval rozsah kultúrnych činností a aby sa stále poskytovala vysoká kvalita kultúrnych „produktov“, na strane druhej však musí akceptovať princíp racionalizácie činností a efektívneho rozdeľovania a používania verejných zdrojov (bez neodôvodneného zvyšovania nárokov na štátny rozpočet).

Finančné nástroje kultúrnej politiky zahŕňajú *dotácie* na činnosť organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti rezortu a *granty*, určené pre kultúrne aktivity v neštátnej sfére. *Úverové a daňové politiky*, ktoré sú potenciálnym nástrojom kultúrnych politik v mnohých krajinách, súčasné ekonomické reformy na Slovensku vylučujú. Finančné nástroje teda v súčasnosti narábajú dominantne so zdrojmi verejných financií – a táto situácia sa nezmení ani v blízkej budúcnosti.

Hlavným určujúcim faktorom pre takú realizáciu kultúrnej politiky, ktorej výsledkom by bolo efektívne naplnenie verejného záujmu v oblasti kultúry, je teda zodpovedná kvantifikácia *celkového objemu verejných financií* vyčlenených na tento účel a *spôsob ich rozdeľovania*.

Dokumenty *Národná správa o kultúrnej politike Slovenskej republiky* a *Správa expertov Rady Európy o kultúrnej politike Slovenskej republiky* zhodne konštatujú, že postavenie kultúry v slovenskej spoločnosti nie je v súčasnosti adekvátne funkciám, ktoré v nej plní (prípadne by mala plniť). Objem prostriedkov, ktoré štát vynakladá na kultúru, má za posledných desať rokov klesajúcu tendenciu (v roku 1993 predstavovala úroveň približne 0,9% HDP, v súčasnosti je to približne 0,6% HDP).^{4[4]} Cieľom stratégie kultúrnej politiky je dosiahnuť postupne – do roku 2010 – v celkovom objeme prostriedkov, vynakladaných na kultúru a kultúrnu infraštruktúru (na centrálnej i regionálnej úrovni) mieru 1,8% HDP^{5[5]}.

Ak teda v súčasnosti nie je možné zapojiť medzi finančné nástroje kultúrnej politiky úverové a daňové politiky (zvýhodnené, resp. štátom dotované úvery na investície v oblasti kultúry a selektívnu redukciu dane na kultúrne tovary a služby), a zároveň je potrebné dočasne nezvyšovať nároky rezortu na verejné financie^{6[6]}, je nevyhnutné:

- Vytvoriť podmienky pre rozvoj kultúrneho priemyslu, schopného generovať zdroje v súkromnej sfére, prostredníctvom

- o investičných stimulov pre podnikanie v kultúrnom priemysle,
 - o investíciami do vybudovania kultúrnej infraštruktúry^{7[7]}.
- Vytvoriť podmienky pre implementáciu kultúrnej politiky v súčinnosti ústredného orgánu štátnej správy a orgánov územnej samosprávy prostredníctvom:
 - o motivačných stimulov pre investície do kultúrneho priemyslu a infraštruktúry,
 - o sledovania a evaluácie vývoja príjmov štátneho rozpočtu z rozvoja kultúrneho priemyslu a infraštruktúry na štátnej, regionálnej a miestnej úrovni,
 - o zapojenia nadácií do procesu obnovy kultúrnej infraštruktúry v nadväznosti na rozvoj kultúrneho priemyslu.

Nadácie patriace do neziskového sektora na seba preberajú stále dôležitejšiu úlohu v kultúrnom systéme – sú vitálnym prvkom financovania kultúry a tvoria prepojenie medzi súkromným podnikateľským a verejným sektorom. Úloha *sponzoringu* v oblasti kultúry je legitímna a dôležitá – a v budúcnosti je potrebné, aby ju štát motivoval všetkými dostupnými prostriedkami. Štát by mal jestvujúcimi nástrojmi výraznejšie vplývať na to, aby financie, ktoré používajú neziskový sektor a podnikateľská sféra priamo na sponzorovanie kultúrneho života, boli v súlade so štátnou kultúrnou politikou. (Tieto financie však nemôžu nahrádzať finančné nástroje štátnej kultúrnej politiky – pretože majú hlavne doplnkovú a korektívnu funkciu.)

Vytvorenie *proporčne vyváženého systému* financovania kultúry (so spoluúčasťou verejných – európskych, centrálnych a lokálnych zdrojov, ako aj súkromných zdrojov a neziskového sektora), s cieľom zabezpečiť dostatočný objem týchto zdrojov, je pre implementáciu štátnej kultúrnej politiky a pre rozvoj v oblasti kultúry *existenčne nevyhnutné*. Aj preto je potrebné, aby sa v dlhodobom horizonte do realizácie štátnej kultúrnej politiky zapojili aj ďalšie nástroje (daňové a úverové politiky) a aby sa štát namiesto požiadavky nezvyšovať nároky rezortu na verejné financie sústredil najmä na požiadavku *zásadnej zmeny štruktúry nákladov a spôsobu prerozdeľovania, čerpania a kontroly využívania verejných financií v oblasti kultúry*.

Finančné nástroje kultúrnej politiky chránia oblasť kultúrnej a umeleckej tvorby pred negatívnym vplyvom trhu a ekonomiky. Dotovanie kultúry a umenia má však aj svoje obmedzenia – kultúrne aktivity môžu byť pri masívnom dotovaní izolované od spoločenského kontextu. Neadekvátne dotačné politiky môžu viesť – paradoxne – skôr k znižovaniu ako k zvyšovaniu návštevnosti kultúrnych podujatí. Kultúra, ktorá je priveľmi izolovaná a chránená, ktorá sa vyvíja nezávisle od svojho okolia, nie je pre verejnosť zaujímavá – a bez recipientov (spotrebiteľov) kultúra neexistuje.

Rozpracovanie konkrétneho postupu pre uplatnenie navrhovaných opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bodoch 1, 3 a 4).

Inštitucionálne a riadiace nástroje kultúrnej politiky

Inštitucionálne a riadiace nástroje kultúrnej politiky sú neoddeliteľné od prevládajúcich tendencií v spravovaní vecí verejných. Ďalším podstatným faktorom ovplyvňujúcim úspešnú implementáciu kultúrnej politiky je teda spôsob riadenia jednotlivých inštitucionálnych prvkov kultúrneho systému – a to bez ohľadu na to, či sú v pôsobnosti rezortu kultúry alebo územnej samosprávy.^{8[8]}

Stav inštitúcií, ktoré pôsobia v oblasti kultúry je alarmujúci. Ich právno-ekonomické postavenie (ide o rozpočtové a príspevkové organizácie) kumuluje viacero nevýhod. Ich hospodárenie je založené takmer výlučne na zdrojoch zo štátneho rozpočtu, ktorých objem sa navyše v reálnych sumách (zohľadniac cenové a daňové úpravy, infláciu, valorizáciu miezd a pod.) neustále znižuje. Prostriedky sú v podstate dostačujúce len na pokrytie bežných prevádzkových nákladov, nie na rozvojové programy a projekty.

Častým javom je aj skutočnosť, že ani pridelené financie nie sú mnohé inštitúcie schopné spravovať efektívne a účelne. Súvisí to s limitovanou pripravenosťou väčšiny manažmentov týchto ustanovizní, ale aj samotných štruktúr ministerstva kultúry, vyrovnat' sa s transformačnými procesmi, prebiehajúcimi v spoločnosti, ako aj zmenou paradigmy chápania verejného záujmu v oblasti kultúry. (Tak, ako je formulovaná v časti Hlavné ciele kultúrnej politiky.)

Pre ozdravenie tohto stavu je nevyhnutné:

- postupne decentralizovať, resp. transformovať systém rozpočtových a príspevkových organizácií rezortu,
- zaviesť účinné postupy riadenia, správy, kontroly a evaluácie ich činnosti,
- reštrukturalizáciou finančných dotácií a politik rezortu podporovať rozvojové a vitálne projekty inštitúcií,
- dôsledne zaviesť a používať nástroje programového rozpočtovania a evaluácie,
- využiť možnosti, ktoré poskytujú neziskový sektor a podnikateľské prostredie na transformáciu inštitúcií a na výkon čiastkových úloh spojených s implementáciou kultúrnej politiky,
- v štruktúrach ministerstva kultúry etablovať zložky pre strategické plánovanie a modelovanie transformačných procesov v rezorte.

Rozpracovanie navrhovaných opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bode 1).

Metodické, evaluačné a informačné nástroje kultúrnej politiky

Decentralizovaný model štátnej správy je z hľadiska kultúrnej politiky charakteristický prenesením rozhodovania o rozdeľovaní časti verejných zdrojov z ústredného orgánu štátnej správy na osobitne vytvorené verejné inštitúcie (fondy) a na územnú samosprávu, s dôrazom na koexistenciu štátnej kultúrnej politiky so sériou miestnych kultúrnych politik. (Kultúrna politika a jej implementácia spadá totiž aj do kompetencie miest a regiónov a regionálne a miestne politiky by sa postupne mali stať integračnou zložkou kultúrnych procesov.)

Pre úspešné modelovanie tohto vývoja je potrebné spracovať:

- návrh na vytvorenie verejných inštitúcií (fondov) určených na správu a rozdeľovanie verejných zdrojov pre podporu kultúrnych aktivít a projektov,
- metodiku tvorby a použitia regionálnych fondov pre investície do kultúrnej infraštruktúry a evaluáciu,
- motivačný mechanizmus spolufinancovania prioritných regionálnych projektov,
- metodiku zriadenia, resp. transformácie, manažmentu, hodnotenia, ako aj stanovenia profesionálnych štandardov a kooperácie s národnými ustanovizňami pre jednotlivé typy kultúrnych inštitúcií.

Rozpracovanie navrhovaných opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bode 1).

Význam podporných fondov v oblasti kultúry, ktorých zdroje nie sú tvorené len z verejných financií (doplnkom financovania nimi podporených aktivít sú granty z európskych fondov, súkromné príspevky, dary, sponzorstvo, vlastné výnosy), je pre vyvážený a diverzifikovaný systém financovania kultúry a pre implementáciu štátnej kultúrnej politiky zásadný. Tieto fondy totiž môžu prostredníctvom podpory konkrétnych projektov efektívne spájať financovanie podporených projektov so súkromným sektorom a s neziskovým sektorom, ako aj s verejnými financiami prerozdeľovanými na regionálnej či na celoeurópskej úrovni.

Skúsenosti z fungovania nového grantového systému ministerstva kultúry rovnako potvrdzujú, že vzhľadom na súčasnú platnú legislatívu (zákon o rozpočtových pravidlách), nie je možné niektoré oblasti či projekty efektívne podporovať priamo dotáciami z rozpočtovej kapitoly ústredného orgánu štátnej správy (celkové financovanie projektu musí byť rozdelené na jednotlivé rozpočtové roky, nie je možné garantovať viacročnú podporu, či podmienenú podporu, splátkové financovanie, cielené pôžičky).

Model podpory nezávislej kultúry prostredníctvom fondov a ich grantových programov je spojený s pôsobením expertných orgánov, ktoré selektujú vhodné projekty a aktivity pre poskytnutie podpory. Ide o model ktorý uprednostňuje kvalitu projektov a nie inštitúcií, takže v rámci tohto modelu zohrávajú hlavnú úlohu *kultúrne a umelecké projekty* (a nie to, kto o podporu žiada). Hodnota konečného výsledku, ktorá sa odzrkadľuje v kvalite výslednej kultúrnej produkcie, má v tomto chápaní väčší význam, ako je význam existencie samotných inštitúcií.

Preto je potrebné okrem selektívnej podpory jednotlivých projektov vytvoriť aj *komplementárne mechanizmy* na zabezpečenie neselektívnych (automatických) foriem podpory vybraných kultúrnych procesov (ktoré práve takýto prístup vyžadujú), ako aj inštitucionálneho rozvoja neštátnych subjektov, schopných na seba prevziať presne špecifikované úlohy implementácie štátnej kultúrnej politiky (lokalizované v štruktúre a rozpočtovej kapitole ministerstva).

Rozpracovanie navrhovaných opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bodoch 3, 4, 5, 6, 7).

Procesy a nástroje metodického a evaluačného charakteru by mali v strednodobom horizonte smerovať k vytvoreniu a uplatňovaniu *hybridného modelu štátnej kultúrnej politiky* (ktorý je obsahom tohto materiálu)⁹¹. Tento model je priamo previazaný so systémom finančných nástrojov kultúrnej politiky a kombinuje *štátno-administratívny prístup* (štát poskytuje finančné prostriedky na rozvoj kultúrnej a umeleckej produkcie, vypracúva dlhodobé koncepcie a vízie pre rozvoj umenia a kultúry; kľúčovú úlohu zohrávajú štátom riadené kultúrne inštitúcie) s *decentralizovaným modelom* (koexistencia štátnej a regionálnych kultúrnych politik; kľúčovú úlohu zohrávajú regióny, mestá a ich kultúrne inštitúcie) a s *liberálnym modelom* (trh a súkromné iniciatívy v oblasti kultúry sú hlavnými regulátormi vzťahov v kultúre, kultúrny priemysel zohráva kľúčovú úlohu).

Pre takýto model je z hľadiska zodpovedného strategického plánovania okrem iného nevyhnutné aj dôsledné *monitorovanie a evaluácia procesov* prebiehajúcich v kultúrnom systéme, ako aj priebežné vyhodnocovanie následkov intervencií do tohto systému.

Monitoring kultúrnej politiky obsahuje:

- výskum v oblasti kultúry (hodnotenie a skúmanie vzorcov správania, trendov, dopadov kontinuálnych i jednorazových aktivít),
- vývoj stratégie kultúrnej politiky pre jednotlivé oblasti kultúry,
- zber štatistických ukazovateľov (kvantitatívnych a kvalitatívnych) a ich vyhodnocovanie spolu s vyhodnotením indikátorov úspešnosti stratégie kultúrnej politiky.

Rozpracovanie obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bodoch 3, 8 a 9).

Jedným zo základných práv občana je aj *právo na informácie*, čo v kontexte kultúry znamená potrebu zabezpečenia prístupu ku komplexným informáciám v oblasti kultúry. Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry sú gestormi špecializovaných databáz. Rezort kultúry dlhodobo spracúva rôzne štatistické údaje v oblasti kultúry. Pre zabezpečenie komplexného prístupu k informáciám v oblasti kultúry vyvíja ministerstvo kultúry komplexný informačný portál – *Register kultúry*, ktorý bude spĺňať náročné požiadavky otvoreného a decentralizovaného systému zberu a poskytovania údajov v oblasti kultúry (pre laickú i odbornú verejnosť).

Podstatnú a nezastupiteľnú úlohu pri sprostredkovaní kultúrneho obsahu verejnosti a pri tvorbe, šírení a uchovávaní kultúrnych hodnôt zohrávajú aj *verejnoprávne médiá* – Slovenská televízia a Slovenský rozhlas. Aj preto je nevyhnutné, aby sa tieto inštitúcie zriadené vo verejnom záujme stali integrálnou súčasťou procesov implementácie štátnej kultúrnej politiky a jedným z dôležitých inštitucionálnych a finančných nástrojov jej kontinuálnej realizácie. Tejto súvislosti je potrebné prispôbiť aj legislatívny kontext upravujúci pôsobenie a činnosti oboch verejnoprávnych médií.

Vzhľadom na realizovanú decentralizáciu a návrhy na vytvorenie stále diverzifikovanejšieho inštitucionálneho rámca kultúry, budú stále väčšiu úlohu pri realizácii štátnej kultúrnej politiky zohrávať štatistické údaje a odborná reflexia vývoja tohto mnohohrstvového

a komplexného prostredia. (Posilnenie tejto činnosti si možno v budúcnosti vyžiada aj legislatívne zmeny v tejto oblasti.)

Všetky investície do kultúry sú samoúčelné, ak zároveň nie je zabezpečená forma prístupu k nej. Za účelom sprístupňovania kultúrnych a umeleckých aktivít je potrebné vytvárať predpoklady pre obnovu a rozvoj *kultúrnej infraštruktúry* územia keďže tá je predpokladom prezentácie, tvorby a vývoja umeleckých hodnôt. (Kultúrna infraštruktúra v tomto ponímaní zahŕňa tak budovy, priestory, ale i plochy v území, ktoré sú vhodné resp. špeciálne účelovo určené na sprostredkovanie kultúrneho obsahu, ale aj rôzne vrstvy a typy informačných systémov.)

Rozpracovanie príslušných opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bode 9).

Implementácia kultúrnej politiky

Modelovanie kultúrnej politiky v stredno- a dlhodobom horizonte predpokladá jej cyklické vyhodnocovanie. Výsledkom hodnotiaceho procesu je *cyklická „revízia“ kultúrnej politiky* – tak, aby kontinuálne korešpondovala so stavom vývoja spoločnosti.

Proces prebieha v týchto fázach:

- **Príprava koncepcie na ďalšie obdobie**
(stanovenie priorít, strategických cieľov, opatrení)
- **Implementácia kultúrnej politiky**
(realizácia stratégie – stanovenie indikátorov úspešnosti, aplikovanie jednotlivých nástrojov politiky na dosiahnutie cieľov)
- **Monitoring kultúrnej politiky**
(hodnotenie realizácie stratégie – čiastkové hodnotenia v ročných a medziročných odpočtoch, štatistické zistenia, analýzy a interpretácie)
- **Vyhodnotenie kultúrnej politiky**
(komplexná evaluácia celého procesu a výsledkov)
- **Aktuálna inovácia koncepcie na nasledujúce obdobie**
(tvorba novej stratégie – revízia priorít, strategických cieľov, opatrení, indikátorov úspešnosti)

Na základe návrhu štátnej kultúrnej politiky, ktorý je predložený spolu s akčným plánom realizácie úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky bude po ukončení prvej etapy spracovaný *projekt implementácie kultúrnej politiky*.

Projekt implementácie kultúrnej politiky bude obsahovať systematické rozpracovanie priorít, strategických cieľov, opatrení, indikátorov úspešnosti pre jednotlivé oblasti v štruktúre:

Živá kultúra

hudba
divadlo a tanec
film a audiovizuálna tvorba
literatúra a knižná kultúra

výtvarné umenie
architektúra
intermediálne aktivity

Kultúrne dedičstvo

pamiatkový fond a historické prostredie
nehmotné kultúrne dedičstvo
múzeá
galérie
knižnice

Mediálne prostredie

rozhlasové a televízne vysielanie
tlačené médiá a agentúry (TASR)
nové médiá

Podpora kultúry národnostných menšín

Transverzálne aspekty štátnej kultúrnej politiky

prezentácia kultúry v zahraničí
podpora kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí
podpora kultúry pre deti a mládež
osveta, sociálna prevencia, voľnočasové aktivity
výchova, vzdelávanie, ľudské zdroje
ochrana a rozvoj štátneho jazyka
územná správa a samospráva

Cyklus prípravy a vyhodnocovania štátnej kultúrnej politiky bude štvorročný – časovaný tak, aby sa termíny uvádzania revidovanej kultúrnej politiky neprekrývali s termínom parlamentných volieb (a prípadnými výmenami vládnych garnitúr). Cieľom je dosiahnuť *kontinuitu procesov* a pokiaľ možno maximálnu *politickú nezávislosť*.

Návrh opatrení obsahuje akčný plán úvodnej fázy implementačného procesu kultúrnej politiky (v bode 8).